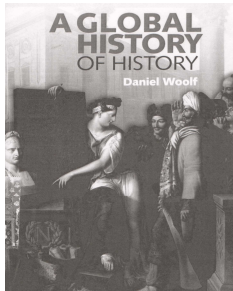

บทวิจารณ์หนังสือ

สุกัญญา บำรุงสุข

Sukunya Bumroongsook

Book Review

Daniel Woolf. (2011). *A Global History of History*. Cambridge: Cambridge University Press. 568 pages.

แนวโน้มโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันมีผลทำให้การเรียนรู้เฉพาะด้านของศาสตร์ต่างๆ ต้องถูกนำมาทบทวนพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง วิชาประวัติศาสตร์นิพนธ์ก็ไม่พ้นจากกระแสความตื่นตัวเรื่องโลกาภิวัตน์เช่นกัน เมื่อสามสิบสี่สิบปีก่อน ผลงานการศึกษาประวัติศาสตร์การเขียนประวัติศาสตร์โดยทั่วไปเน้นที่ประวัติศาสตร์นิพนธ์ตะวันตกเป็นสำคัญ ประวัติศาสตร์นิพนธ์ของโลกตะวันออกมีการศึกษาค้นคว้าอยู่ในวงจำกัดเท่านั้น ทั้งๆ ที่โลกตะวันออกก็มีชนบทการเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีตมาช้านานไม่น้อยไปกว่าโลกตะวันตก

ในตอนแรก เมื่อเห็นหนังสือของแดเนียล วูล์ฟที่หาญกล้าเขียนเรื่องประวัติศาสตร์นิพนธ์ของทั้งโลก ผู้วิจารณ์สงสัยอยู่ว่า การศึกษาการเขียนประวัติศาสตร์ที่ยาวนานเป็นพันๆ ปี ให้จบในหนังสือเพียงเล่มเดียวจะเป็นไปได้หรือ จะสังเคราะห์ประวัติศาสตร์นิพนธ์ของชนชาติต่างๆ ตั้งแต่สมัยโบราณ เช่น อียิปต์ ยิว กรีก โรมัน จีน อิสลาม ได้อย่างไร รวมทั้งการเขียนประวัติศาสตร์ตามแนวทางที่พัฒนาขึ้นในโลกตะวันตกซึ่งมีอิทธิพลต่องานเขียนประวัติศาสตร์ของชาติต่างๆ มาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 แต่เมื่อได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว พบว่าวูล์ฟประสบความสำเร็จในการนำเสนอเรื่องราวการเขียนประวัติศาสตร์ของทั้งโลกได้อย่างน่าทึ่ง

แดเนียล วูล์ฟสอนวิชาประวัติศาสตร์นิพนธ์อยู่ที่มหาวิทยาลัยควีนส์ ในรัฐออนแทรีโอ ประเทศแคนาดา ถึงจะดำรงตำแหน่งผู้บริหารของมหาวิทยาลัย แต่เขายังทำงานวิชาการอย่างสม่ำเสมอ และเป็นบรรณาธิการใหญ่ของหนังสือ *Oxford History of Historical Writing* ด้วย หนังสือชุดนี้กำหนดว่าจะมี 5 เล่ม เพิ่งออกเล่ม 5 (เป็นเล่มแรกในชุดนี้) เมื่อปี ค.ศ. 2011 นี้เองพร้อมๆ กับหนังสือ *The Global History of History* ที่เขาเรียบเรียงเองคนเดียว

หนังสือนี้วูล์ฟตั้งใจให้เป็นตำราสำหรับนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยและผู้สนใจทั่วไป เขารู้ดีว่าทั้งนักศึกษาและคนทั่วไปหวาดหวั่นกับเชิงอรรถอ้างอิงมากมายที่มักพบในงานเขียนทางประวัติศาสตร์ และชื่อเสียงเรียงนามต่างๆ อีกนับไม่ถ้วน ยังมีเนื้อหาที่ครอบคลุมทั่วโลก ชื่อบุคคล ชื่อผลงานจำนวนไม่น้อยย่อมแปลกแตกต่างกันไป ไม่คุ้นชินในหมู่นักอ่านที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก ในหนังสือนี้ วูล์ฟแถลงว่า เขาพยายามใช้เชิงอรรถให้น้อยที่สุด และเอ่ยแต่ชื่อที่คิดว่าจำเป็น เพื่อทดแทนการใส่เชิงอรรถบอกแหล่งหนังสืออ้างอิง เขามีรายชื่อหนังสือที่เกี่ยวข้องให้ผู้อ่านที่สนใจจะศึกษาเพิ่มเติมไว้ท้ายเล่ม แบ่งตามบท พร้อมเขียนแนะนำอย่างสั้นๆ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

การตั้งชื่อหนังสือเล่มนี้ วูล์ฟตั้งใจว่า จะไม่ใช่คำว่า *historiography* ซึ่งบ่งบอกถึงการเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการเขียน เขาใช้คำว่า *history* แทน เพราะต้องการที่จะพูดถึงการบันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่ไม่ได้อยู่ในลักษณะของการเขียน เช่น ประเพณีการบอกเล่า (*oral tradition*) ไว้ด้วย ตัวอย่างหนึ่ง

คือ quipu วิธีการจดจำเรื่องราวประวัติศาสตร์โดยใช้เชือกสีมัดเป็นปมๆ ของพวกชนเผ่าในเปรู ถึงแม้ไม่มีตัวอักษร แต่ชนเผ่านี้สามารถบันทึกวัน เวลา เหตุการณ์ต่างๆ ที่สำคัญไว้ได้โดยใช้ปมเชือกเป็นหลัก (ภาพที่ 34, 35 หน้า 259, 269) ในงานเขียนนี้ วูล์ฟเสนอว่า การถกเถียงเรื่องหลักฐานลายลักษณ์กับหลักฐานจากคำบอกเล่ามีมาช้านานแล้ว ตั้งแต่สมัยกรีกที่มีการวิจารณ์เรื่องความน่าเชื่อถือของการใช้หลักฐานระหว่างงานเขียนของเฮโรโดตัส กับธูซิดิดีส และยังคงสืบเนื่องมาทุกยุคทุกสมัย แม้ว่าในบางช่วงเวลา หลักฐานจากคำบอกเล่าจะถูกเมินเฉยจากนักประวัติศาสตร์ แต่วูล์ฟยังคงตระหนักถึงคุณค่าจากหลักฐานประเภทนี้ไม่น้อยไปกว่าลายลักษณ์

หนังสือนี้ แบ่งเป็น 9 บท ตามลำดับเวลา ตั้งแต่สองพันสี่ร้อยปีก่อนคริสตกาลมาจนถึงการเขียนสมัยหลังอาณานิคม (postcolonialism) สิ่งที่วูล์ฟทำได้อย่างน่าทึ่งคือ การประมวลการเขียนประวัติศาสตร์ทั้งของโลกตะวันตกและตะวันออกให้เป็นเนื้อเดียวกันได้ในแต่ละบท อย่างไม่น่าเบื่อหน่าย ด้วยการเล่าเรื่องอย่างมีสีสัน ประกอบการวิเคราะห์ไปพร้อมๆ กัน อันที่จริงวูล์ฟเองไม่อยากจะใช้คำรวมๆ ว่า ตะวันตก หรือ ตะวันออก หรือ ยุโรป หรือ เอเชียตะวันออก เพราะตระหนักดีว่าเป็นการใช้ศัพท์ทางภูมิศาสตร์มาจัดรวมระบบความคิดต่างๆ เกี่ยวกับอดีตมาไว้ด้วยกันอย่างผิวเผิน ในขณะที่ระบบต่างๆ เหล่านี้มีความซับซ้อนและแตกต่าง รวมทั้งเปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ

หนังสือนี้มีลักษณะเป็น “global” จริงๆ วูล์ฟให้พื้นที่กับงานเขียนของโลกตะวันออกเกือบจะทัดเทียมกับงานเขียนต่างๆ ของโลกตะวันตก โลกตะวันตกก็ไม่ได้จำกัดอยู่แต่อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี หรืออิตาลี หากรวมไปถึงสหรัฐอเมริกา รัสเซียและไอซ์แลนด์ ส่วนโลกตะวันออก ครอบคลุมทั้งเปอร์เซีย ออตโตมัน อินเดีย ทิเบต จีน เกาหลี ญี่ปุ่น ไทย เขมร ลาว มลายู รวมไปถึงประเทศต่างๆ ในอเมริกาใต้และแอฟริกา

วูล์ฟไม่ได้เล่าประวัติของการเขียนประวัติศาสตร์ด้วยถ้อยคำของเขาเท่านั้น แต่ได้นำถ้อยคำของนักประวัติศาสตร์ต่างยุคต่างสมัยต่างดินแดนมาให้อ่านได้เห็นด้วยตาตนเอง ผลงานของนักประวัติศาสตร์เด่นๆ ในโลกตะวันตก เช่น วอลแตร์ รันเก นิตซ์เช ถูกคัดตัดตอนมาเสนอสั้นๆ แต่ที่วูล์ฟตั้งใจมาก คือ การคัดตัดตอนงานเขียนที่ไม่ค่อยแพร่หลายมาให้อ่านเป็นตัวอย่าง เพื่อให้เห็นลักษณะที่โดดเด่นของวิธีการบันทึกประวัติศาสตร์ของชาติหรือกลุ่มต่างๆ ได้อย่างชัดเจน เช่น บางส่วนจาก *สุมาญนามะ* ผลงานของกุลบาตาน เจ้าหญิงแห่งราชวงศ์มุขัล (หน้า 218) ที่เล่าถึงการเรียกร้องของขุนนางที่ต้องการให้สุมาญแก้ปัญหาการแย่งชิงอำนาจของอนุชาอย่างเด็ดขาด แสดงถึงการให้น้ำหนักกับหลักฐานจากความทรงจำจากผู้เห็นเหตุการณ์ และการใช้บทสนทนาในการดำเนินเรื่องตามแบบอย่างการเขียนงานประวัติศาสตร์ของโลกมุสลิม

นอกจากนี้หนังสือยังมีเครื่องมือช่วยให้ผู้อ่านติดตามเนื้อเรื่องที่มีช่วงเวลายาวนานได้ดีขึ้น โดยทำ timeline เหตุการณ์และงานเขียนสำคัญไว้ตั้งแต่ต้นบททุกบท และมี Subject boxes ให้ความรู้เนื้อหาพิเศษเกี่ยวกับนักประวัติศาสตร์ หรือแนวทางการศึกษาที่คิดว่าผู้อ่านควรทราบเพิ่มเติมแทรกอยู่ในแต่ละบท เช่น งานเขียนทางประวัติศาสตร์ของมองโกลก่อนที่จะเข้าไปตั้งมั่นในจีน ใน Box 6 *Mongol Chronicles* (หน้า 123) และแนวทางการเขียนบาตของชาวมลายูที่มีแนวคิดเรื่อง ความจริง ที่แตกต่างไปจากนักประวัติศาสตร์ตะวันตก ใน Box 28 *Truth and Fiction in the Babads* (หน้า 417)

ภาพประกอบในหนังสือเล่มนี้ ไม่ได้เต็มไปด้วยภาพนักประวัติศาสตร์คนสำคัญๆ เหมือนหนังสือประวัติศาสตร์นิพนธ์ทั่วไป แต่เป็นภาพเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องหรือภาพวาดจำลองประวัติศาสตร์ หรือภาพผลงานประวัติศาสตร์ เช่น แผ่นจารึกอักษรคูนiform ที่บันทึกส่วนหนึ่งของพงศาวดารบาบิโลนเมื่อประมาณ 600 ปีก่อนคริสตกาล (ภาพที่ 3 หน้า 29) ภาพวาดจำลองเหตุการณ์เมื่อครั้งที่ชาวเดนข้ามช่องแคบอังกฤษเมื่อพันปีก่อนในตำราประวัติศาสตร์อังกฤษสมัยศตวรรษที่ 20 (ภาพที่ 49 หน้า 366) ภาพประกอบเหล่านี้จึงเป็นเครื่องมือสื่อสารความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์นิพนธ์ได้อย่างดี

การนำเสนอประวัติการเขียนประวัติศาสตร์ของทั้งโลกย่อมมีปัญหาไม่เพียงแต่ในเรื่องการถอดเสียงภาษาต่างๆ เป็นภาษาอังกฤษ เช่น การถอดเสียงภาษาจีน หรือ อาหรับ ซึ่งมีหลายระบบแตกต่างกัน แต่ยังมีเรื่องเนื้อหาที่เฉพาะด้านและจำนวนไม่น้อยที่ไม่แพร่หลายนัก ด้วยวิชาชีพแล้ววูล์ฟสนใจประวัติศาสตร์ยุโรป แต่เมื่อศึกษาประวัติศาสตร์นิพนธ์ของดินแดนต่างๆ เขาก็ใช้งานเขียนของนักวิชาการที่มีชื่อเสียงเชี่ยวชาญในสายนั้นๆ มาเป็นข้อมูลหลักฐาน เช่น การเขียนประวัติศาสตร์ของไทย (หน้า 425-427) เขาอาศัยงานที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษของ เดวิด เค ไวแอตต์ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว ริชาร์ด ดี คุซแมน และ เครก เจ เรโนลด์ ซึ่งล้วนเป็นนักวิชาการที่เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย

งานเขียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย มีข้อผิดพลาดบ้าง แต่เป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ เช่น กล่าวถึงพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐว่า บันทึกเรื่องราวประวัติศาสตร์ไทยย้อนไปตั้งแต่ศตวรรษที่ 4 (หน้า 426) ทั้งๆ ที่ควรเป็นศตวรรษที่ 14 (ซึ่งน่าจะเป็นการพิมพ์ที่ผิดพลาดมากกว่า) อย่างไรก็ตาม วูล์ฟสรุปภาพรวมของประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยสมัยจารีตและการปรับรับแนวทางการเขียนประวัติศาสตร์ไปเป็นแบบตะวันตกตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ได้อย่างครบถ้วน รวมถึงบทบาทสำคัญของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพในการพัฒนาการเขียนประวัติศาสตร์ไทย เช่น การจัดลำดับเวลาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ไทยที่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง และแนวพระดำริในการส่งเสริมให้นักประวัติศาสตร์ไทยศึกษาเรื่องราวต่างๆ ไม่เพียงแต่เรื่องพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ หากให้ครอบคลุมถึงเรื่องราวของชาติและประชาชน (หน้า 427)

ในด้านประวัติศาสตร์นิพนธ์อินเดียโบราณ วูล์ฟได้อธิพลจากความคิดของโรมิลาร์ ถาปาร์ นักประวัติศาสตร์อินเดียผู้มีชื่อเสียง เขาสรุปไว้ไม่กี่หน้า (หน้า 65-71) แต่รวมการเขียนประวัติศาสตร์ตามแนวทางของฮินดู เช่น และพุทธ ได้อย่างกระชับ ที่ดีคือ แปลบางตอนจากปุราณะและจุลวงศ์ มาให้เห็นเป็นตัวอย่างด้วย ในส่วนจารีตการเขียนประวัติศาสตร์ของจีน และโลกมุสลิม วูล์ฟสามารถบรรยายได้ยาวกว่าและละเอียดกว่ามาก ซึ่งไม่น่าแปลกใจอันใด เพราะอารยธรรมทั้งสองมีประเพณีการบันทึกประวัติศาสตร์อย่างจริงจัง เป็นระบบ และสืบเนื่องมาช้านาน รวมทั้งมีผลงานตกทอดให้ศึกษาจำนวนมาก

ในตอนท้ายๆ วูล์ฟพูดถึงการวิพากษ์วิจารณ์วิชาการประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ทั้ง postmodernism และ postcolonialism เขานำเสนอเรื่อง "History Wars" ที่สั่นสะเทือนวงการประวัติศาสตร์ในปลายศตวรรษที่ 20 ตลอดจนบทบาทของพีพริภักดิ์และสื่อโทรทัศน์ในการนำเสนอประวัติศาสตร์แก่มวลชน วูล์ฟยอมรับว่าสื่อทั้งสองนี้มีอิทธิพลสูงต่อสาธารณชนยิ่งกว่างานเขียนทางประวัติศาสตร์ แต่ก็อาจนำไปสู่การแบ่งขั้วทางความคิดอย่างชัดเจนได้เช่นกัน

อีกคำถามหนึ่งที่เขาตั้งข้อสังเกตไว้คือ ปัจจุบันมีปัญหาที่เกิดขึ้นในวงวิชาการประวัติศาสตร์ไม่ว่าสาขาหรือด้านใดก็ตามว่า ใครควรเป็นผู้ศึกษา ผู้ชายสามารถศึกษาประวัติศาสตร์สตรีได้หรือไม่ ผู้ที่เป็นคนผิวขาวจะศึกษาประวัติศาสตร์ของคนแอฟริกัน-อเมริกันได้หรือไม่ มีแนวโน้มที่จะใส่ "ป้ายคนนอก" ให้แก่คนที่ไม่ใช่กลุ่มของตนว่าไม่สมควรที่จะศึกษาเรื่องที่ไม่ได้มีส่วนร่วมรู้เห็นหรือเป็นผลผลิตส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์นั้นๆ ความเชื่อเช่นนี้สมเหตุสมผลเพียงไร มีคำถามอีกหลายข้อที่วูล์ฟถามทิ้งค้างไว้ให้ผู้อ่านขบคิด ซึ่งทำให้หนังสือเล่มนี้มีพลังที่จะกระตุ้นความสนใจของผู้อ่าน

วูล์ฟเองตระหนักว่า ประวัติศาสตร์ลดความสำคัญลงไปในช่วงปัจจุบัน จุดอ่อนของวิชาประวัติศาสตร์ในศตวรรษนี้ คือ ความคิดที่สืบเนื่องมาจากสมัยก่อนที่ผู้คนเชื่อว่าประวัติศาสตร์จะเป็นบทเรียนและให้คำตอบแก่ข้อสงสัยต่างๆ (ซึ่งเป็นไปไม่ได้ทั้งหมด) ในขณะที่เดียวกันนักประวัติศาสตร์เองก็มีส่วนทำให้ประวัติศาสตร์ลดความนิยมลงไปในกลุ่มประชาชนทั่วไป เพราะมุ่งศึกษาเฉพาะด้านมากเกินไปจนแทบจะมองไม่เห็นภาพรวมของอดีต เขาเชื่อว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ในแนวทางโลกาภิวัตน์จะช่วยทำให้ประวัติศาสตร์มีความหมายเพิ่มขึ้นในสังคมปัจจุบัน

โดยสรุปแล้ว หนังสือเล่มนี้เหมาะสำหรับใช้เป็นตำราการศึกษาประวัติศาสตร์นิพนธ์ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ผู้เขียนแสดงให้เห็นถึงความพยายามของมนุษยชาติในการค้นหา ทำความเข้าใจ และนำเสนออดีตของตน บรรยายถึงจารีตการบันทึกประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันไป โดยมีหลักร่วมที่จะคำนึงถึงบริบทในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง นอกจากนี้ยังให้ความกระจ่างชัดในเรื่องปฏิสัมพันธ์ระหว่างตะวันตกกับตะวันออกที่เกี่ยวกับการเขียนประวัติศาสตร์ รวมถึงการถกเถียงเรื่องสถานภาพและวิธีการทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน